

TRANSILVANIA

FOIA ASOCIAȚIUNEI TRANSILVANE PENTRU LITERATURA ROMÂNĂ ȘI
CULTURA POPORULUI ROMÂNŪ.

Nr. 11.

SIBIIŪ, 15 NOVEMBRE 1890.

AnulŪ XXI.

CRAIȘORI ROMANI ÎN DACIA PE TIMPULŪ STĂPÂNIRII SARMAȚILORŪ.

În articolulŪ precedente „*AurelianŪ împăratulŪ și retragerea sa din Dacia*“ amŪ arătatŪ, că sub AurelianŪ (anulŪ 270—275 după ChristosŪ) puțini Romani s'aŪ pututŪ retrage din Dacia, și că mulțimea a trebuitŪ să rămână aci!

Acum, ca o consecință, vine a două întrebare: „că decă mulțimea de Romani a ramasŪ în Dacia, — află-se ôre urme istorice despre RomaniŪ remași în Dacia și după anii 270—275 după ChristosŪ“?

Aș puté, ca de-a dreptulŪ să comunicŪ datele referitoare, și pe două pagini să încheiŪ răspunsulŪ, dar pentru priceperea lui sântŪ de lipsă încă multe date geografice referitoare la Dacia și împrejurimile ei, precum date istorice referitoare la imperiulŪ romanŪ și în specie la stăpânirea SarmațilorŪ, deci sântŪ de lipsă unele lămuriri, cari vorŪ servi de explicațiunii și pentru întrebările și răspunsurile, ce le voiŪ pertracta în temele următoare, asupra rămănerii RomanilorŪ în Dacia.

Marginile Daciei lui TraianŪ la *răsăritŪ* a fostŪ riulŪ Tyras seŪ Danastriș, ađi Nistru; la *amédădi* a fostŪ o particeă din țermulŪ mării negre, dela gura Nistrului până la gurile Dunării, și IstrulŪ seŪ Dunărea de josŪ, până unde curge Tisa în Dunăre; la *apusŪ*, riulŪ Tisa, până unde intră riulŪ SomeșŪ în Tisa; eară la *médănópte* dela intrarea *Someșului* și încovietura lui, în linia cam dréptă spre răsăritŪ

cătră riul Nistru, ce curge spre răsărit, căci de aci întorc spre mătădi.

În partea răsăritenă a nordului Daciei și la răsăritul Daciei a fostă *Sarmația*.

Sarmația a fostă împărțită: a) în *Sarmația europeană*; și acesta s'a început în nordul Carpaților în partea răsăritenă a riului Vistulei (Weichsel) și s'a lătită până la riul Tanais (Don); la nord cu margini nesciute, dară la amătăfi până în marea năgră; b) în *Sarmația asiatică*, dela Tanais până spre Caucasu și marea caspică, fără ca hotarele asiatic să se scia precisă.

În jumătatea primă a secolului întâiu după Christosă *Sarmația europeană* s'a lătită și dela Vistula spre apusă și amătă, adecă peste Carpații din mijloc, și a înaintată între Tisă și Dunărea de mijloc.

Astfelă până acuma avemă pozițiunea Daciei și a Sarmației; eară acuma să cercetămă poporele sarmatice.

Pe timpul istoricului Herodotă (484—408 înainte de Christosă) în Sarmația europeană și asiatică erau Scythii, și acestia se amintescă chiar și în munții Asiei, și dincăce de Nistru, fără ca la apusă, la nord și la răsărit să se scia precisă hotarele lor, dar Herodotă pe Sarmații îi amintescă numai în nordul lacului Maeotisu (marea asovică). Din mijlocul Scythiei pe timpul lui Alexandru celă mare, mortă la anulă 323 ant. Christosă, se ridică Sarmații, învingă pe Scythi și fundă imperiul lor nemărginită, și în sensulă strinsă istoric, se sterge Scythia, și se ridică Sarmația, deși deosebit istoricilă bisantină, abusându, teritorulă dincolo de Nistru îlă mai numescă Scythia. În secululă ală 3-lea și ală patrulea după Christosă Gothii restornă imperiulă Sarmaților. Ați — mai pe întregulă teritoră ală imperiului Scythic și Sarmatică — domnesce Rusia.

Sarmații s'au împărțită în mai multe popore mai mari. După geografulă Ptolomeu — carele ară fi murită pela 150 după Christosă — Sarmații au fostă împărțită în 4 popula-

mai mari: a) în *Aestuii* (în Esthland și prejură); b) în *Venedii* sėu *Vendii* (dela rėul Vistula, pănă la rėul Dėna în Rusia); c) în *Bastarne* (ėntre Vistula, și isvėrele rėului Nistru și ĩn Carpații de mijloc, cari s'au numit și *Alpes Bastarnicae*); d) ĩn *Iazyges* (de a lungul Nistrului și la marea-nėgră). Geograful mai nou Hahn, popėrele din Sarmatia europeană le ĩmparte și le aședă astfel: 1. *Roxolani*, la termii mării negre și lacul Maeotis (marea asovică); 2. *Iazygi*, dela Roxolani spre apus, adecă spre Nistru; 3. *Bastarne* dela Boristhenes (rėul Dnipru) pănă la Vistula (Weichsel) ĩn nordul Carpaților; 4. *Alaunii* la isvėrele rėurilor Dnipru și Don; 5. *Venedii* sėu *Vendii*, dela Alauni spre nord. Venedii sėnt strămoșii Slavilor, cari au străbătut pănă la Dunăre ¹⁾.

Dintre popėrele din Sarmatia asiatică, eu amintesc aci numai pe Suardeni și pe Siraceni.

Privind acuma asupra teritorului locuit de Sarmati, vedem, că ei au locuit lângă marea nėgră, asovică și caspică, precum lângă rėurile: mari Nistru, Don și Volga, și astfel Sarmati au locuit la ape, decı numele lor trebuie să ĩnsemne, că ei sėnt locuitorii dela ape. ĩntru adevėr, căci *Saur* din *Saurmatae* sėu *Sar* din *Sarmatae* ĩnsėmnă: apă, riu; silaba a doua, *ma* ĩnsėmnă: loc, teren, eară silaba a treia *ta* ĩnsėmnă: om, locuitor, decı *Sarmata* = om din teren cu apă ²⁾. Să cercetăm acuma *Geografia antică* specială a Daciei și a Sarmatiei.

¹⁾ Claudiu Ptolomei, opul seu geografic. Dr. Hermann Hahn: *Leitfaden der alten Geographie*. Koczányi Ferencz: *Régi földleirat*. Meyer, Konv. *Lexicon*; Wilh. Obermüller: *Deutsch Kelt. Wörterbuch*.

²⁾ Pentru numele popėrelor sarmatice să află formele: *Sauromatae*, *Sarmatae*, *Suardeni* și *Siraceni*, ear la Wilh. Obermüller II. 583 și: *Syrmatae*, astfel pentru rădėcina *sar*, ce ĩnsėmnă: apă riu, și formele: *saur*, *suar*, *sir*, *syr*, tóte cu același ĩnțeles, dar ĩn numele rėurilor, apelor, și localităților dela ape se află tóte formele: *sar*, *ser*, *sir*, *sor*, *sur*, *syr*, și cu vocala diftongită ĩn mai multe forme, pănă ce la Celți (Gall) forma suir a fost ĩnsurată pentru numire de apă și de riu. — Pentru nesce cuvinte daco-romănesci ne ĩnteresă forma diftongită: *Saur* și pentru acesta să-ĩ scrutăm mai ĩntėiu

Istoricul Herodotū (484—408 ant. Christosū) amintesc de *Sauromates*, în pluralū de regulă *Sauromatai*, unū poporū în nordulū laculū Maeotis (marea asovică) la marginile Scythiei. Polybiu (205—123 înainte de Christosū) pe acela poporū 'lū numesce *Sarmatai*. Țara poporului la Ptolomeu (mortū pela 150 după Christosū) se numesce: Sarmatia în Asia, Sarmatia în Europa.

Istoricii greci vechi folosescū de regulă numele: *Sauromatai*; cară scrietorii romanī mai adeseori *Sarmatae* pentru nominativulū din pluralū, *Sarmata* pentru nominativulū singularulū.

Ovidiu Nasone Publiu, poetulū romanū, a fostū esilat din Roma și a trăitū la Tomi (unū orașū în Mesia inferiōră — Dobrugia) dela anulū 9 până 17 după Christosū și astfel aprōpe de Sarmati. Ovidiu pe Sarmati 'i numesce odată

anticitatea. Din forma *saur* la Grecii vechi 1., *saura*, șopârla; 2., șolomândră. În anume *saura*-șopârla la Herodotū 484—408 ant. Christosū; Aeschylus 525—456 ant. Chr. Aristoteles 384—322 2., *saura*-șolomandra la Theophrastus 322—287 ant. Chr. Theocritus 280 ant. Chr. Apoi în forma *sauros* așa la Herodot precum la Aelianū 225 după Chr. *Sauri* a fostū odată în lume nesce animale de apă, grozave de mari; după Conv. lex. alū lui Meyer în sensulū mai latū, soiurilū de reptile fosile, dintre carī: Ichthosauriī, Plesiosauriī, Dinosauriī etc. până la 35 de metri de lungi, și din soiurile aceste aū remasū Crocodiliī în forma mai mare, și șopârlele în formă mai mică. Din forma *saur*, avemū și noi cuvinta a din *sar* s'a diftongitū în *ai* deci *saur*, acestū *u* trece mai de regulă în *o* (dar trece și în *b*, *f*, *p*, *m*) și avemū dară forma *savra*, și *sapra*, *s* se schimbă de regulă în *ș* atunci când *e* în silabă lungă seū naltă, eară *ș* uneori trece în *j* (*zs*) pe *sedeo* lat. *ședū* românesce, *jeș* (scaunū) românesce, *Sitz* nemțesce. În modulū acesta, din *saura* avemū *savra*, *șavra* și respective *javra* cu conceptul de șerpe mare, de bălaurū; și de *javră* aūđimū în povestile românesce cănd Fetū frumosū se scobōră în fundulū pământulū și o ucide. — A doua formă *sapra*, unde *u* = *v* a trecutū în *p*; aci *s* se schimbă numai în *ș* eară *a* (ca-ū trece prin tōte vocalele) în *o*, și astfelū avemū: *șopra*; din *șopra* s'a formați la dacoromanī: *șopârla*, ra schimbându-se în *ar* și adăugându-se forma de diminutivū *la*, pentrucă șopârla *e o saura*, *o javră* micuță, ce și după istoria naturală e esplicată. Să observezū, că *s* în *ș* nu s'a schimbatū de sine, ci pentrucă silaba lungă *a* din *sar*, și diftongulū *ai* din *saur* s'aū mai diftongitū prin unū *i* în *ia*, *iaū* și acestū *i* a schimbatū pe *s* în *ș*. Pentru formarea analogiei aducū înainte: *laura* gr. mânăstire, la Grecii noi și *lavra*, la noi: *lavră*. Totū din *sar* = apă purcede latinulū *serpens*, la noi *șerpe*, asemenea se ține de soiulū saurilorū, javrelorū. În *serpens*, *ser* = apă; *p* remășiță din *pa* (= *pa*, *fa*, *ma* *va*) *en* înscmă omū, ființa, eară *s*, remășița din *as* (*es*, *is*, *os* *us*) ce asemenea înscmă ființa și s'a adausū de latinismū; din *ens* a remasū la noi

Sauromates ³⁾ decâteva ori *Sauromatae* ⁴⁾; mai de multeori *Sarmatae* ⁵⁾ și uneori numai *Iazyges*. ⁶⁾

Geograful Strabone (născut la anul 66 înainte de Christos, mort la anul 24 după Christos) în lib. VII. cap. 3 punct 2 țice: „Și Nevi, cari sînt Scythi, și Sarmati, cei cu casa pe cari. Căci și acum sînt amestecate aceste popore și ale Bastarnilor cu Thracii, mai ales peste Dunăre (de a stînga)“; eară la punctul 9 observă: că Eforu căletorînd prin Europa pînă la Scythi, țice că viețile și ale

numai *e*. Soparla la latină: *lacerta* din *lacus* = lac, apa, *er* = loc și *ta* = ființă; la italiană *lucerta* și *lucertola* (*la* diminutiv cu la noi în șoparla) franc. *lezard* angl. *lizard*, unde *lez*, *liz* e din *lac*, *e*, trecîndu în *ç* = *s* = *z* și *t* în *d* șoparla la polon *jasz czwórka* la Boem *jeřterka* (la cari voi reveni la numele *Iazyges*) deci *javra* și șoparla sînt cuvinte curate: dacoromane. Trecîndu la silaba *ma* (din *Sarma ta*) aceta insemnă loc, teren, și e identică cu *ma* din Ro-ma, Par-ma, dâl-ma etc. cară *ta* (din *Sarma-ta*) insemnă om, locuitor, ce e p. e. în Celta. Acestu *ta* e identicu cu *da* p. e. în Gepida; la *ta*, *da* romanii și grecii au adaus încă un *s*, p. e. Amintas, Leonidas etc. W. Obermüller numele *Sarmata* 'lă deduce din *sar* (apă) *math* (mare, puternică) și *a* (om); dar aci nu e *math* ci *ma-ta*, cum p. e. și numele *Sirmium* arată: *Sir-m*, eară *ium* e adausu noș și identicu cu *ma*. — Numele riurilor de regulă insemnă: apă, ri. În vechime: *Sarnus*, ri în Campania, *Sarus*, ri în Cilicia, *Sargefia*, ri în Dacia (*get*, din *cad* — *gad*, *gat*, pădure); *Siris*, ri în Lucania, *Syria*, țară la marea mediterană; *Sarum*, oraș sarmatic lîngă Boristhenes (Dnipro), (unde *um* e = *ma*); *Serpa*, oraș în Boeția, unde *pa* e = *ma*. *Sirena* e o ființă mitologică, închipită ca om desupra, ca pește din jos; *sir* = apa, *er*, om, femeie, deci om de apă. Am adunatu multime de numiri de riuri și localități din Europa de adî purcese din *sar*, *ser*, *sir sor*, *sur*, = apa, ri, dar pentru îngustimea locului nu le înșir, afară de *Sirca*, părău la Iași; *Sora*, părău în jud. Muscelu. Fiă-carele le pôte reafia.

*) Ovidiu, *Tristium* III. c. 12 vers 30. *Stridula Sauromates plaustra bulcus agit*.

4) Ovidiu, *Epistolae* I. 2, versu 79. Aut. *quid Sauromatae faciant*. Versu 95. *Sauromatae*; II. 2, versu 95. III 2, versu 33. *Tristium* II. 1 versu 198 *Bastarnae Sauromataeque*. III. 3. versu 6. III. 10 v. 50. IV. 1. versu 95. *Eutropiu* VIII. c. 3. pomenesce *Sauromatae* — le din Asia, între Iberi și Colchi; *Iordanes* cap 50. *Sauromatae vero quos Sarmatas diximus*.

5) Ovidiu lib. 1. epist. 2. versu 114. lib. II. 7. versu. 73 *Tristium* lib. IV. 10 versu 110.

6) Ovidiu *Epist.* I. 2. versu 80. *Tristium* lib. II. 1. versu 191. În legătură: *Iazyges et Colchi*. În opulă „Ibis“ vers 133. *pugnabant Iazyges — arcu*. Ovidiu în esilul a invățatu și limba sarmatică și getică, ba a scris și versuri în ele, — dar nu ni-a lăsat cuvinte din acele limbi.

altorū Scythi și Sarmați sîntū neasemeni. La puuctulū 13° ȃice: cā uneori predomnindū cei de preste Dunāre Scythi, Bastarni, Sarmați, așā cātū trecēndū alungā pe aceia (Misiu Tribalii) și unii se aședā seū în Thracia seū pe insule, în puuctulū a 17-lea lit. b) Strabone descrie: Earā terenulū totū cātū este între Boristhenes (rîlū Dnipru) și Istru (Dunăre) mai āntēiū este deșertulū geticū, dupā aceea Tyrageții, dupā ei: *Iazyges Sarmatae*, și acei, ce se chiamā *Craiesii* (ori Basileioi). Earā în mijlocū Bastarnii, învecinați cu Tyrageții și cu Germanii, pōte și ei fiindū de ginte germanicā; earā cei mai nordici sîntū *Roxolani*, locuindū *cāmpiele* între Boristhenes (Dnipru) și Tanais (rîlū Donū).

Acī sā ne însemnāmū: *Iazyges Sarmatae* și *Roxolani*. *Sarmatae*, *Roxolani* nāvālindū asupra *Iazygilorū*, acestia și-aū pārsițū țara dela Nistru și Dunārea de josū și s'aū mutatū între Tisa și Dunārea de mijlocū; anulū mutării nu se scie, dar se pīmesce, cā ei s'aū mutatū în prima jumātate a seculului āntēiū dupā Christosū. Pe *Iazygi* mutatū la Tisa, Grecii 'i numescu *Iazyges Metanastai* (cei strāmutați din altū locū). Numele *Iazygilorū* *Sarmați* dela Nistru dispāre, și aci se ridicā *Roxolani*, earā *Iazyges Sarmatae* aparū între Tisa și Dunārea de mijlocū.

Corneliu Tacitū, istoriculū romanū (mortū la anulū 117 dupā Christosū), în *Annalele* sale lib. XII. c. 29 la anulū 51 dupā Christosū între Tisa și Dunārea de mijlocū aflā poporulū *Iasigi* *Sarmați*; earā la cap. 30 'i numesce numai *Iazygi*, și apoi în opulū *Germania* cap. 1 scrie: *Germania* întrēgā de Galli, de Retieni și de Pannoni se desparte prin rîurile Rinū și Dunāre, de *Sarmați* și de Daci prin temere īmprumutatā și prin munți.

Pliniū (mortū la anulū 81 dupā Christosū) în lib. IV. c. 25 scrie: „Earā cele mai de susū între Dunāre și pādurea hercinicā, pānā la taberile de earnā panonice a orașului Carnuntū (aci e hotarutū Germanilorū) cāmpii și șesurile le

țină Iazygiî Sarmați, dară munții și pădurile până la râul Pathissū (Tisa) le țină Daciî, goniți de aceia (Iazygi). ⁷⁾

Geograful Ptolomeiū (mortū pela 150 după Christosū) în lib. III. cap. 7 scrie despre Iazygia și cap. 8 despre Dacia, și ȃice: „Dacia se mărginesce de cătră mēđănópte, cu una parte a Sarmației europene, eară de cătră apusū la Tisa, cu Iazyges Metanastae. Iazygiî strămutați se mărginescū de cătră mēđănópte cu partea menționată a Sarmației din Europa, dela partea meridională la a munților Sarmației până la muntele Carpatului; eară despre apusū și amēđăđi și cu partea ȃisă a Germaniei, cea dela munții Sarmației, până la întorsura Dunării lângă Carpi, și cu partea Dunării cea de aci, până la gura râului Tisa.“

Tacitū (în Germania cap. 46) ȃice: Pe Peucini, Venedi și Fiuni să-ȃi enumerū óre la Germani sēu la Sarmați? nu știu. Deși Peuciniî, pe cari unii ȃi numescū Bastarni, vorbescū, se pórtă, locuiescū și facū case ca Germaniî... ce tóte sūntū deosebite la Sarmați, cari locuiescū pe cară și pe cai.

⁷⁾ După-ce amū arētatū filologia numelui: Sarmați să scrutămū și a numelui: *Iazyges*. Cuvēntulū *as*, sematologicce are mai multe înțelese, între cari, *as* însemnă: apă, riū; și sub apă în genere se înțelege și lacū, mare. *As* în dialectele celtice se află și în formele: *es, is, os, us, ys*, — apoi *a* se diftongeză, și sūntū formele: *aes, ais, eas, eis, aus*, totū cu înțelesulū originalū. Dar *s* între două vocale trece în sonulū lui *z*, și pentru acēsta se scrie și *az*, apoi *as*, orī *az*, în multe nume se ȃotisēză, adecă i se pune unū *i* mōle înainte și pentru acēsta se respunde: *Iaz*. În *Iazyges* a doua silabă e: *yg*, acēsta însemnă: locū terenū, ȃinutū, prejurū, și redusă la forma originală e: *ga* (= *ca* = *ha*), carea trece în *ag, eg, ig, og, ug, yg*, — decī *iazga* = *iazgyg* terenū de apă. A treia silabă *es*, însemnă: ómeni, locuitori; *as, es, is, os, us, ys* însemnă omū, de aci la Greci deosebi forma *os* la latinī *us* în capētulū cuvintelorū și respective numelorū, și apoi și celelalte forme; decī *Iazyges* însemnă: ómeni din prejurū de apă; locuitori la apă. — Nume formate ca *Iazyges*, aflămū în *Asuga*, riū în Numidia; *Azagarium*, orașū în Sarmația lângă Boristhenes (Dnīpru) decī chiar din ȃinutulū Iazygilorū. Laculū Maeotis mai târđiu s'a numitū; *Asovu*, forma originală: *As-va*, unde *va* e egalū cu *ga* după înțelesū; *o* e intercalatū pentru eufoniă, și respective: *As-ov*, unde *av* e strămutarea din *va*. *Asavi* (Asaii), poporū în Scythia la riū, după Ptolomeiū. — Avēndū noi interesū limbisticū pentru unele cuvinte din limba nōstră, să continuēzū desvălirea themei. *Asopus*, riū în Grecia vechiă; *p = b, = v*, egalū cu *Asov*. A diftongitū 'lū aflămū în: *Ae-as*, riū în Epirū; *Aeos*, riū în Illyris; *Aesepus*, riū în Mysia, *Aesis* (ađi Esino), riū în Umbria; *Aesar* și *Aiser* (ađi Serchio), riū în Etruria; *Isar*,

Vedurămă mai susă la Strabone, că amintesce de Bastarni, cu părere dubiă, că pôte că sântă de viță germanică. Tacitū asemenea ȳ pomenesce dimpreună cu Peucini, cū după unī sântă identici cu Bastarni. După atlasul scolastic de geografia istorică de Georgiu Iausz Nr. 9 Iazygi lăcuiesă la Nistru partea dela răsăritū; desupra de Dacia la nord răsăritū; în jurul gradulū meridianū 44 sântă Peucini dela acestia spre apusū, gradurile 42, 40 sântă Bastarni și munți dintre Ardélū și Moldavia se numescū Alpes bastarnicae; la isvórele Tisei și dela aceste spre apusū sântă Carpi, dela cari, muntele ce se lungesce spre Pojonū, se numesă Carpatus mons; și între acesta și Dunărea de susă către Viena sântă Quadi, și dinjosū de Carpi și Quadi, Iayges Sarmatae, cei Metanaste seū strămutăți.

La Ptolomeiū se află Montes Sarmatici, dar nu se vede a fi decisū, că sântă óre identici „cu Alpes bastarnicae“ seū sântă Carpați din nord-apusul Daciei? Eu combinându —

Isara, (ađi Isere și Yser), fluiū în Gallia (Francia) *Isarus* fluiū în Viude-litia. Ađi *Ausa*, fluiū în Italia; *Asse*, fluiū în Francia; *Ausance* fluiū în Francia etc.

Acuma să căutămă orașe zidite lângă apă, lângă riu: *Assa*, orașū lângă Strymon, *Assus*, or. în Alysia lângă sinū de mare; *Issa*, or. în Illyris; *Issa*, or. în Cilicia lângă sinū de mare. Aci vedemū doi *s*, — doi și trebuie; primul e din *as*, alū doilea *s* din *sa*, ce însemnă: locū, terenū prejurū, și *sa* e egălū cu: *da*, *ta*, *za* tóte de unū înțelesū, eară *s* din capétū e adausū grecū și latinū. Din *as-sa* = terenū la apă, e formatū numele *Iazy*, dar *a* e iotisatū. În Dacia vechiă se amintesce poporulū *Iazy* și municipium Iassium; decī numele poporului purcede din: *i-as-sa*, dar *a* din *sa* pere formându-se nume în *us* pentru singularū, *Iassium*; pentru pluralū: *Iassy*, decī trebuie scrisū: *Iassy*, adecă cu *us* și *s*, și însemnă locuitorī la apă, căci după Frunđescu, orașulū *Iassy* e aședatū pe părēlū Bahluiū. După forma *Iassy*, sântă *Iesi* or. în Italia, *Iessains*, satū în Francia, *Iossa*, satū în Prusia *Iosza*, satū în Ungaria, *Iussey* și *Iussy*, satū în Francia. — În România aflămū: *Assov*, (Éssov) părē în județul Băcău; *Ézu* (precum serie Frunđescu) părē în județul Brăila și lacu în județul Buzēu, ear mai bine arū fi scrisū: *Iazu*, adecă: *a* iotisatū. *Ézerū* (la Frunđescu) balta în județul Tutova și mai sântă o mulțime de localități cu numele *Ézer* și *Ézerū* în România. *Iazū* în limba română comună: a) canalū de apă; b) zidū de impedecarea apei, zidulū orī de pétra, cărămidă, orī de lemnū. *Iazū* în limba română comună lacū pe munți seū la șesū. În iazerū, *iaz* însemnă: apă, eară *er* (= *ar*, *ir*, *or*, *ur*, *ra*, etc). însemnă: locū, terenū; *ar* însemnă altce și mare (magnus) și pentru iazer pôte avea și acestū înțelesū. La Poloni:

la Ptolomeiū — munții Sarmatici și așeză între Carpatas și Alpes bastarnicae, deci afară din Dacia.⁸⁾

Aci avemă să însemnă un moment de frunte geografică, și anume, că Ptolomeiū înșiră toate popoarele, cari pe timpul lui (150 după Christos) au locuit în Dacia, dar între aceste popoare nu se află Bastarnii și Sarmatii.

Reprivindă acuma asupra materialului lămurit, vedurăm pe Iazyges Sarmatae la răsăritul Nistrului, și strămutați între Tisa și Dunărea de mijloc și la Romani totu cu acel nume; și acuma pricepem, că pentru ce s'a lătit Sarmatia europeană și dela Vistula spre apăs și mătădi? Istoria română încă în jumetatea primă a secului întâi începe de a se ocupa cu Iazygii Sarmatici dela Tisa, — ba Traian se vede silit, ca désupra riului Drava, între Tisa și Dunăre să rădice șanțu de apărare în contra lor, și pentru acesta aflăm aci „*Vallum Traianum*“.

În locul Iazygilor Sarmati dela Nistru, se rădică Roxolani Sarmati, cari și susțin numele până la capetulu seculului al 4-lea, când se îmburdă imperiulu Sarmatic. Istoria română, începând dela Traian, asemenea se ocupă și cu Roxolani, cari peste Nistru și Prutu făcură năvăliri în Mesia

jeziwo, lac, lagună (din *lac* și *an* — mic); *jeziorny*, adj. de lac; la Boemi: *Iezero* lac *iezero* la Sărb; deci *iezeru* deși se află la Poloni și Boemi și Sărb, nu e cuvânt de a dreptulu slăven, pentru că în limba comună a acestor popoare, apa nu se chiamă: *as*, ci *ezeru* e format ca: *Aezar* și *Auser*, *Isar*, *Isara*, *Yser Isere*, etc. din materiale limbistice celtice. *Iaszczur* la Poloni = șopărla de mare; *jaszczurka*, șopărlă (mică); *jesterka* la Boemi, șopărlă; și astfel vedem, că formațiunile sânt cum am arătat la șopărlă din *sar* = *as* = apă. — Între Tisa și Dunăre deci au fost *Iazygi*; — acolo se află un prejur unde poporul se numește *Iászok* (Iasi) la unguri; un deduc numele din: *iz*, arc și *asz*, om, adică arc-aș; dar toate popoarele au avut odată arcașii lor. Ideea, că după numele Iasilor dela Tisa, s'au numit Iasi din Moldova, e cetezare próstă, pentru că Iasi, poporul din Dacia, a existat cel puțin în seculul al 2-lea după Christos.

⁸⁾ La Iordanes cap. III. se amintesc: Sarmatici montes: Haec a fronte posita est Vistulae fluvii, qui Sarmatius montibus ortus in conspectu Scanzia septemtrionali oceano trisulcus illabitur, Germaniam Scythiamque determinans. Fiind că Vistula purcede din nordulu Carpaților munții Sarmatici au fost dincolo de Dacia pe timpul lui Ptolomei.

de jos. Grozave trebuie să fiă fostă și năvălirile acestora pentru că Traiană se vede silită ca și în Mesia inferiãrã (în partea Dobrogei) să redice încă unã „*Vallum Traianum*”. Ba se vede cã nici acesta nu a fostă destulă, pentru cã între Nistru și Prută, în linia orașului Ophiusa, și apoi și mai în jos, încă aflămă două linii de șanțuri în contra popõrelor Sarmatice despre Nistru; unul e: „*Vallum Traianum*”.

Asfelă istoria romană, la Tisa are de lucru cu: Iazygii Sarmati, eară la Nistru cu Roxolani Sarmati, și aceste a trebuită ale premite, ca să putemă scruta și întrebarea: cã ore atunci, când Goții la anulă 270—275 după Christosă, pe timpulă lui Aureliană, aă cuprinsă șesurile Moldaviei și ale Valachiei adecă ale României până cãtră riulă Sava, și astfelă aă ruptă Dacia muntosă de cãtră imperiulă romană, ore cari Sarmati aă cuprinsă Dacia muntosă? Iazygii, și Roxolani?

Și deși intenționeză de a grăbi la desbaterea themei, trebuie să cercetămă și punctulă de plecare ală impãriulă romană față de popõrele din nordulă seú dela stânga Dunării.

Ună momentă de însemnătate politică e, cã deși Romanii cuprinsãră Mesia (unde ađi e Serbia, Bulgaria și Dobrogea) încă la anulă 29 înainte de Christosă, totuși — până pela 105 după Christosă — nu aă încercată, ca să cuprindă Dacia. Astfelă Romanii aprõpe 135 de ani aă fostă vecini neatăcãtori ai Daciloră, și numai atunci, când Daci și Goții nãvãliră adeseori în Mesia și Domițiană impãratulă fu silită, ca pentru liniste Daciloră să le plătãscă tribută, și Romanii ajunseră la așa rușine ne mai auđită, dică, numai atunci se îndemnă Traiană, ca să cucerãscă Dacia. Față de aceia, cari aserãzã, cã Traiană a făcută smintă politică în cucerirea Daciei și colonisãrii ei, constateză, cã cucerirea și colonisarea a fostă o

⁹⁾ Atlasulă scolară de Iausz Gyõrgy în carta Nr. 10 între Nistru și Prută e *vallum Traianum*; asemenea între Tisa și Dunãrea de josă, altă *vallum Traianum*. Ambele în contra Sarmatiloră.

necesitate imperativă ca să se apere imperiul romană în
 ontra popóreloră sarmatice.

Ună altă momentă de însemnătate 'lă aflămă în aceea
 împrejurare, ca deși Romanii stăpăniau în Pannonia, (triun-
 piulă de dincolo de Dunărea de mijlocă și din josă de Du-
 nărea de susă) și apoi dela Traiană și în Dacia, totuși terenulă
 între Tisa și Dunărea de mijlocă ală Iazygiloră Sarmati nu
 au vrută să'lă cucerescă, pentrucă Romanii avău principiulă,
 că Dunărea, cam dela isvórele ei, până în marea négră, să
 fiă hotarulă impériului romană spre nordă, și încătă dară pentru
 Dacia au trecută Dunărea și aci n'au luată în considerare
 principiulă, de noă se dovedesce, că au făcut'ó din necesitate
 imperativă, remânendă Dacia unica provincie romană de a
 stânga Dunării.

(Va urma).

Dr. *Atanasie Marienescu.*

VASILE ALEXANDRI.

Lunca din Mircescă e în doliu. Și jalea ei trece peste
 munți și plaiuri ca să vestescă cu glasă duiosă sufleteloră
 românesci:

Că <i>Elă</i> s'a însurată	Brađi și păltinași
Cu-o mândră Crăiasă,	I-a avută nuntași,
A lumei mireasă,	Preoți: munții mari,
Că la nunta sa	Paseri: lăutari,
A cădută o stea;	Păserele mii
Sórele și luna	Și stele făclii!
I-au ținută cununa,	

Ear acestă versă tainică ală durerii ne sună și ađi și
 mâne la urechi: Alexandri, *veselulă* Alexandri nu mai este.
 Și parcă faptulă durerosă încă nici ađi nu póte să câștigue
 stăpânirea în consciința nóstră turburată. Atătă ne-amă de-
 prinsă a-lă sci în mijloculă nostru, atătă ne-amă dedată a-I
 auđi glasulă dulce, atătă l'amă legată în sufletulă nostru de
 ce avemă mai dragă pe lume: de limba nóstră românescă și

de poporul nostru românesc, încâtă scirea că 'l- amă perdută ni se pare aprópe cu neputință.

La vestea morții lui amă înțelesă pentru atâtăia-dată legenda cu grenadirii lui Napoleonă nu este o frasă, o tradiție plină de adevără psihologică, care are rădăcină în sufletul omenescă. Celă d'atâieă cuvântă, pe care 'l-amă rostită, cetindă scirea tristă, a fostă ună involuntară: „Nu se póte!“ . Și încă și adă, după 2 lună de țile ne pierdemă în repețite-oră în ilusiunea dulce, că „veselulă Alexandri“ nă trăiesce. Ear dacă scrutămă după motivele acestei iluziuni care eară și eară ne cêrcă, le aflămă în *contopirea perfectă a individualității și activității lui Alexandri cu tóte idăurile sânté ale nêmului românescă*. Căci de faptă biografia lui V. Alexandri este istoria Româniloră din anii cincideci dă urmă. Nu s'a petrecută de pela 1840 încóce ună evenimentă mai însemnată în viața nóstră națională, ca să nu fi conlucrată Alexandri la realisarea lui, fiă cu cuvântulă, fiă cu fapla. Numele lui Alexandri este nedespărțită de succesele progresulă generală la Români.

Născută pe timpulă (1821), când după vécuri pentru atâtăia-dată a începută să se afirme o mână de ómeni ca Români în țara loră românescă, ce devenise prada unei haite de jefuitoră străini, crescută în Franța, la lumina cultură apusene, înzestrată cu ună capă genială, elă pășesce pe pământulă țerii cu hotărirea de-a lucra, de a crea din nimica o nouă viață culturală. Nu-lă înspăimântă nici o piedică, nu 'lă descuragiază nici o tirănie.

Sfêrșindu-și scólele la Parisă, elă întreprinde mai atâtăi o călătorie prin țera arteloră frumóse și petrece timpulă mai îndelungată la Neapole, Florența și Veneția, observândă pretutindenă și culegândă cu sirguintă invêțături și esperiențe, cari nu remăneauă îngropate în elă, ci aveau să devină comóra neprețuită a nêmului seă. Astfelă deja la vârsta de 19 ani (1840) elă își începe cariera literară cu o schiță „*Buchetiera*

dela Florența“, apărută în „*Dacia literară*“ a Dluî M. Cogălnicenu, care și ca limbă și ca tonu trebuie că a făcutu o impresie puternică asupra celoru puținî, cari se îndeletniceau a ceti românesce.

Peste 2—3 ani de zile îlu vedemû perdutû printre munții și codrii țerii sale, îlu vedemû trecendû Carpații în Transilvania și Milcovulû înspre Muntenia, scrutândû după posesiile poporului de rëndû, cu o dragoste, pe care prea puținî o înțelegeau pe atunci. Elû a fostû celû dinteiû dintre români, care uimitû de frumsețea naivă și veritabilă a poeziei nôstre populare, a aprețiat-o și i-a datû acea importanță, ce i se cuvine într'o literatură națională, care era în ajunulû de a se forma. Astfelû scrie elû la anulû 1848 memorabilulû seu studiu „*Românii și poesia lorû*“, care s'arû putea numi „magna charta libertatis“ a literaturii nôstre populare. Dar nu se mulțămescce cu atâtû. Scrutările amărunțite la fața locului, începute la 1842, poetulû le continuă din timpû în timpû și cu deosebire la 1849, când exilatû fiindû din țeră trece prin Bucovina și Ardélû, sfêrșindû cu însemnata lui colecțiune de „*Balade și cântece populare ale României*“, publicate în urmă (1852) la Parisû.

Unû capû genialû și spiritû activû cum era Alexandri, aruncatû în mijloculû unei țeri în stadiulû învierii, nu 'și putea mârșini lucrarea la unû ramû anumitû alû acțiunei generale, alû progresului generalû. Nici când și nicăiri nu se cere *universalitatea* capetelorû puțin luminat, tocmai fiindcă sântû puțin, mai multû decâtû între împrejurările în cari a fostû România pe atunci, când încotro te întorceai, acolo aveai să crezi ceva noû, lipsindû chiar și elementele civilizațiunii. Și dacâ împrejurarea acêsta a făcutû ca atâți ômeni de valóre din epoca renascerii Românilorû să facâ erori grozave în graba cea mare și în mulțimea ramilorû cultivați de ei, lucrulû este explicabilû, căci „non possumus omnia;“ dar dacâ de altâ parte în activitatea mănósă de o jumătate de secolû a lui V. Alexandri nu dămû de abnormități, de superficialitatea gro-

vază, de care n'a ramasă aprópe nici unulú dintre marii sei contemporani scutitú, — asta dovedesce mai multú decâtú ori ce că în Alexandri amú perdutú unú bărbatú „mare“, în mlesulú celú mai adevăratú alú cuvântului.

La 1844, după nisce încercări de natură nenorocú Alexandri, Cogălnicénú și C. Negruzzi se însărcinéză cu direcțiunea teatrului românescú din Iași. Și faptulú acesta este epocalú nu numai în activitatea literară a poetului nostru, ci în istoria internă a țerii românesci chiar. În puține țeri se va fi întrebuintatú teatrulú mai multú spre o propagandă de regenerare și renaștere socială, politică și culturală decâtú cum s'a întemplatú sub direcția lui Alexandri și a urmașilorú sei în Moldova și în urmă în Muntenia.

„... Fiindcă încă la noi nu posedămú nici libertatea tribunei nici arma dílnicá a jurnalismului, amú proiectatú să *'mă facú din teatru unú organú spre biciuirea năravurilor rele și a ridicolelorú societății nóstre*“, ȓice V. Alexandri într'o scrisóre de pe timpulú acesta, ear într'una de mai târđiú: „amú cercatú să *facú din scena română unú auxiliarú puternicú pentru mersulú luptei nóstre*“. Și așa a făcutú.

Dar teatrulú ca să fie românescú, avea înainte de tóte trebuintă de unú repertoriú românescú. Nóua direcțiune și în deosebí V. Alexandri se pune la lucru și crează unú șir de piese ușorú consumabile, scóse din viéta de tóte dílele și pline de figurile vremurilorú ruginite și de spiritulú puternicú alú *erei nóue*, cărei avéú să-i servescă.

Astfelú „*Iorgu dela Sadagura*“ este tipulú acelora, carí voiagiândú prin țeri străine, se întorceaú spre a huli totú ce era românescú. „*Iașitú în carnavalú*“ lovesce în cei carí aveaú mari interese de a împedeca formarea unei opinii publice, acéstă controlă a faptelorú omenesci în viața publică. „Personagiulú lui Tachi Lunătescu i-a supăratú (sc. pe cei dela putere) în același modú, cum póte supăra o oglindă pe unú

omă urită la față și defectuosă la trupă“ dice Alexandri.
Și cum să nu, când într'unu cupletu se cânta:

În cea țără de păpuși
Tălharii pörtă mânuși
Și se jură pe dreptate,
Că le 'sü mânile curate!

„*Petra din casă*“ combate obiceiul barbaru de a esila fetele în mănăstiri și atinge cestiunea desrobirii țiganilor.

În „*Nunta țărănească*“ figura lui Kir Gaitanis, a dascălului grecu, e una dintre pălmile din urmă date peste obrasulü fanarioțilorü.

Astfelü nu trecurä nici dece ani și Alexandri putea să scrie: „Este adevărată plăcere de a lucra acum pentru teatru, căci trupa se îmbunătățesce pe fie-care ți, gustulü publiculü se forméză, și într'unü cuvëntü arta dramatică română tinde la o perfecționare netăgăduită“. Ear la anulü 1858 elü scrie cătră unü amicü: „Prin drama istorică: „*Cetatea Némțului*“ amü avutü mulțămire a redestepta în publicü amintirea gloriei străbune, și prin piesa „*Cinelü-Cinelü*“ a pleda cauza „Unirei“ (sc. a principatelorü).

Astfelü teatrulü devine organulü celü mai elocuentü și mai puternicü alü renascerii, creatü și întreținutü fiindü unü lungü șirü de ani de geniulü și însuflețirea marelü Alexandri.

Dar nu număi scena era organulü lui. Alexandri ia parte activă la mișcările politice din 1848, pentru cari este exilatü. Abia la 1855 se pöte reîntörce în iubita-i Moldovă.

O nouă idee, idea unirii principatelorü se ivise. Ideă mărețä, care a pusü temelia României libere de ađi. Și Alexandri a luptatü și cu *lira* între cei dintei pentru de a se putea realiza.

În alegoria „*Pășerica mărei*“ elü prorocesce, că

. glasulü libertății
Va suna în țiua dreptății
Pentru biata țara mea,
Și din umbrele durerii
Steaua mândră a 'nvierii
Răsări-va pentru ea!

Într'altă locū cântă cu celū mai sacru focū patrioticū!

E scrisă în ceriuri sfînta *Unire!*

E scrisă în inimī cu focū cerescū!

O Românie! Ia-a ta mărire

Lucrăză brațulū Dumneȳescū!

Și cine nu cunósce „*Hora unirii*“?

La 1859 era nouă ese învingătoare. Alexandri își vede visulū împlinitū. Țerile surorī se uniseră într'o singură țară, etern nedespărțită! Mai lipsia sancțiunea Europei. Alexandri, ca ministru de esterne, este trimisū la Parisū și Londra ca să o căștigue. Și elū și-a rezolvatū misiunea strălucitū. Cine cetesce schița acestei misiuni a lui („*Misiunea mea la Londra*“) admiră în elū pe diplomatulū celū mai simpaticū și pe patriotulū celū mai resolutū.

După lupte înverșunate și sguđuirī continue se începu dar o epocă mai liniștită, menită de-a întări temeliiile nouei culturī și de a-i satori o cale sănătósă. Și nu era unū lucru ușorū acesta. Unī țineaū încă la vechile instituțiuni patriarchale și deóre-ce aceștia erau în minoritate, se mărĳineaū a cărū în contra „bonjuriștilorū“ și-a pune bețe în rótele progresulū. Alți ear apucară devisele frumoșe ale renasceriī și fără de a le înțelege, fără de a le pėtrunde, vėnaū după popularitate: cu frasa gólă. Toți se simțiaū chiemați de a reforma țara, dar prea puținī erau aleși de a îndeplinī munca cea grea. Alecsandri i-a eternisatū și pe unī și pe alți. „*Cleveticī, ul' trademagogulū*“ represintă pe fraseologii proști, ear „*Sanda Napoila ultraretrogadulū*“ pe bėtrăniū înțeleniți.

„Cleveticī“ sporiaū din đī înainte. Frasa începu să coplesască politica, sciințele și literatura abia pornită. Atunci se formă grupulū junimistū în frunte cu Dlū Maiorescu și Alecsandri n'a pututū lipsi dintre ei. „Junimea“ a protestatū în contra direcției mincinóșe și a propagatū cultulū *adevėrului* și alū *ideei* față cu *minciuna* și *frasa*.

Sub influința acestei direcțiuni își continuă de acum poetulū nostru activitatea literară. Elū scrie *pastelele*, într'o limbă

uşoră, obiectivă, lăsându parcă cu intenţie se easă în planul primă idee, în contul frasel. Pastelele suntu copii de pe natură, o accentuare îndirectă a adevărului din lumea reală, în locul celor ahturi din versurile fraseologilor, despre cari işi închipuia ei că suntu poesi. De altă parte scriind *legende şi alte poesi epice*, elu se légă strínsu de istoria naţională şi de poporú, demarcându órecumú linia, pe care se póte produce ceva originalú, adevăratú şi frumosú. „*Dicţionarulú grotescú*“ după conţinutulú seu aparţine totú aci.

Alexandri lucră neobositú, repertoarulú teatrului românú se sporesce cu numérose figuri nóue, datorite penei lui, lira şi epica se îmbogătescú cu produse noue, scrise în tiena păcii şi a înaintării generale.

Sosescú anii de grea cercare 1877/78. Armata română işi răscumpără cu preţulú sângelui vërsatú şiróie, libertatea şi deplina neatërnare a ţerii. Luptele dela Plevna din anulú 1877 aú ridicatú şi iutăritú consciinţa naţională a Românilorú de pretutindenea mai multú, decâtú orice. Unú valú de entusiasmu şi o vibrare de nádejde nouă cuprinse tóte piepturile şi Româmulú părea încă odată pe câtú era.

Bardulú poporului, putea să rămână elú rece? Nu. Glasulú lui Alexandri însufleţesce pe luptători, elú mângăie pe cei ce plângeaú, elú profetesce, că vulturulú din Carpaţi va învinge şi că învingerea lui va însemna „libertatea pe ţermuri dunărene“ şi totú elú preamăresce faptele vitejesci ale fiilorú ţerii. Aşa se contopesc viaţa şi lucrarea poetului cu viaţa şi luptele poporului seu.

În anulú următorú (1878) Alecsandri serie „*Cânteculú ginteí latine*“ şi obţine premiulú ánteiú la Montpellier între toţi concurenţii popórelorú romanice. Căci nimeni nu esprimase mai adevăratú şi mai genialú însuşirea cea mai cardinală a ginteí latine, decâtú Alecsandri, când a şisú:

La ziua cea de judecată
Când faţă 'n cerú cu Domnulú sfântú,
Latina ginte-a fi întrebatú:
„Ce ai făcutú pe-acestú pámêntú“ ?

Ea va răspunde susú şi tare:
„O Dómne 'n lume câtú anú statú,
În ochi sê plini de admirare,
Pe Tine te-amú reprezentatú!“

De acum poetul trăiesce mai mult retras la moșia sa dela Mircesci, devenită celebră, prin petrecerea lui aici de unde primesce în urmă conducerea ambasadei române din Paris, pe care o avuse cu devotamentul seu cunoscut, până la moarte.

Elu scrie pe „*Despot-Vodă*“, „*Fântâna Blandusiei*“ și „*Ovidiu*“, completându astfel șirul pieselor sale teatrale cu aceste trei drame cu fond istoric. Și tocmai se răspândise fama, că lucră la o nouă piesă „*Horatiu*“, când ne surprinse în chipul celu mai grozavu scirea, că „*Alexandri* a murit“.

*

Nu pôte fi menirea acestor scurte notițe de-a apreția cu te-meiu mărima lui Vasile Alexandri, nici de a da unu tablou câtu de câtu mulțamitoru asupra vieții lui. Unu studiu de ani și volume întregi voru pute să redea numai icóna vastei sale activități. Totu ce amu voitü, a fostü, să reînprospetămü amintirea marelui Alexandri în inima acelora, pe cari elu i-a iubitü mai pre susü de tôte. Căci pomenirea lui trebuie să fie veclnică și neștersă între, Români!

Virgilü Onițü.

ÎNTEMEIEREA PSICHOLOGICĂ A ACTELORŪ ELEMENTARE ALE GÂNDIRII ÎN MARGINILE LEGILORŪ HERBARTIANE DE ASOCIARE ȘI REPRODUCERE.

(Monografiă psihologică).

(Fine).

Đicemü că stăruimü numai a asimila ideea raportulu între actele intelectulu, căci ea a fostü urzitü deja de Wundt *) și apreciatü de Drobisch **) în chipulü următorü: „Reforma

*) W. Wundt „Vorlesungen über die Menschen- und Thierseele“. Lipsca 1863. Tom. I.

**) „Über den neuesten Versuch die Psychologie naturwissenschaftlich zu begründen“ v. M. W. Drobisch. Zeitschrift für exakte Philosophie. Tom. VI. Fascic. 4.

fundamentală, pe care Dlă W. o are în gându și o desfășură în „Prelegerile“ lui, consistă în încercarea de a face din Logică o istorie a evoluțiunilor gândirii și a duce în îndeplinire preceptul, că întréga gândire nu este altceva decât lucrarea raționării (Vorlesungen pag. 56), că abia prin raționare ajungem la judecări noi și prin acestea în fine la noțiuni, prin urmare Logica a urmat până aci o cale cu totul greșită“.

În Logică, unde e vorba numai de formele gândirii, credem că s'arū puté urma orī care cale, căci pentru a cunoște cercul e indiferent, dacă alegem cutare séu cutare punctu de intrare. Cuprinderea va întâmpina totū atâtea avantagiuri séu desavantagiuri, fiă că începem cu explicarea noțiunei, a judecării orī a raționamentului. Ceea-ce trebuie însă hotărîtū să premérgă cercetărilor formale ale Logiceī, este Psychologia gândirii. Pentru a puté înțelege bine formele logice și raportul între ele, întemeierea lorū psihologică este o condițiune indispensabilă. Dar tocmai acésta lipsesce Psychologiilor, cari nu prepară Logica deajunsū și credū că arangiamentul de tractare a extractelor lorū din Logică și nu lipsa unui întregū capitlu de Psychologie e cauza învățământului sterilū ce se constată, când e vorba de aplicarea celorū învățate.

Nu Logica are să devină o istorie a evoluțiunilor gândirii. Cine se ocupă cu Logica, trebuie să fiă făcutū studiul acelorū evoluțiuni și îi va fi sigurū indiferentū a se ocupa de unele orī de alte forme mai nainte. Studiul evoluțiunilor gândirii este obiectul Psychologieī și aici tocmai lipsesce. Psychologiile credū a puté explica o formă de gândire din celelalte. Făcendū astfel se învățescū în cercū și nu-și potū da samă, dacă explicarea raționamentului are să se caute în judecată séu întorsū, mai apoi dacă formarea noțiunilor e condiționată numai prin judecată orī numai prin raționamentū, orī prin amândouē, orī chiar prin nici una din ele, fiindū ceea-ce numimū asemănare și deosebire gânditoare unū procesū pôte cu totul neatérnătorū de celelalte procese de gândire.

Credem că am întonat deajuns, unde este a se căuta explicarea tuturor acestor acte, în ce chip are să se pună în lucrare și care este apoi raportul între actele gândirii ce rezultă din această explicație. Ne va fi permisă a conchide că raționarea nu se va putea considera ca un anumit chip de judecare, ci va reprezenta însăși formarea judecăților și a noțiunilor.

În această consistă *unitatea psihologică a tuturor actelor gândirii*, după cum o dorește Dörpfeld.

Deasemenea e evident, că nu vom avea cuvinte de considera unul și altul dintre actele elementare ca mai original în timp, ori mai genuin în fel; de vreme ce legile de acțiune reciprocă nu întârzie a crea condițiile pentru nascerea gândirii în întregitatea ei, și această abunșamă încă înainte de ce s'a ivit chiar întâia rază de gândire conșcie. A numi întreaga operație a gândirii cu numele „raționare“, e sigur totuși atât de justificabil, ca și când i-amușice „judecare“ și „formare de noțiuni“. Deosebirea e numai, că termenul cel dintâi e mai puțin vag ca cel doi din urmă, adică ne spune mai mult despre procesul gândirii.

Rădimați pe legile herbartiane de asociare și reproducere a ideilor, susținem tesa lui Wundt combătută de Drobisch, adică: „numai prin raționare ajungem la judecări noi și prin acestea la noțiuni noi“ mai departe, că „raționamentul e inteligența (Erkenntniss) în stare de formare, ear judecata o inteligență formată“.

Aici vom adăuga ceva.

Noi reclamăm chipul de a forma o judecată prin raționare — chip întemeiat pe legile de asociare și reproducere — chiar și pentru acele judecări, pe cari Wundt tinde a le elimina din șirul actelor gândirii. E vorba de judecățile, cari exprimă deosebirea între două așa numite *sensațiuni simple* (p. e. roșu nu este verde) și pe cari Wundt le numește „judecări primitive“ (Preleg. p. 54).

Înainte de ce s'arū fi pututū percepe deosebirea, că „roșu nu e verde“, cu alte cuvinte, înainte de ce amū putē deveni consciī de acēstā judecatā, e neapēratū de lipsā, ca să fimū perceptū raporturī de note atātū cu privire la roșu câtū și la verde. Raporturile de note, percepute pentru fie-care colóre în parte, aū trebuitū apoi să se reproducă, pentru ca să putemū ajunge la conclusia, că „roșu nu e verde“. Dar vorba este, că în senzațiunī *simple* nu se potū deosebi raporturī, prin urmare nu se potū nasce condițiile, carī arū fi indispensabile, dacă judecata „roșu nu este verde“ arū avē să fiā privitā ca rezultatū alū raționării.

Trecemū cu vederea contradicerea ce ne opresce gândulū, când ni se spune, că prin judecata „roșu nu e verde“ ni se relevā o deosebire între două senzațiunī, despre carī una câte una nu sūntemū în stare să afirmāmū nimicū, cu alte cuvinte, la carī nu sūntemū în stare să descoperimū nici unū raportū de note. Ne alăturāmū însă faptului constatātū prin experiință, că nu există senzațiunī atātū de simple ca să nu putemū deosebi în ele óre-care raporturī de note. E sigurū că senzațiunea fiește-cărei colorī e productulū unorū anumite iritațiuni de nervī, de unde vine, că senzațiunea respectivā apare însoțitā de anumite agitațiuni musculare, dispoziții orī emoțiuni, de carī devenimū consciī în fața unei colorī. E sciutū, că o colóre orbesce, iritā orī înveselesce etc, alta e binefăcētóre, liniscitóre, întristātóre etc. Astfelū de opoziții predicative, fiā cu privire la roșu orī la verde, sūntū fără îndoialā judecāți mai primitive decâtū opoziția colorīi roșii în fața celei verđi. Când đicemū roșu sēu verde, sūntemū mai aplecați a crede, că amū exprimatū o sumā enormā de raporturī; și când đicemū „roșu nu e verde“ enunțāmū, că dintre raporturile dobēndite pe calea raționării din una sēu din altā colóre, unele diferā. Chiar și la enunțarea acēsta n'amū pututū ajunge decâtū prin o asemēnare formātóre de sferā, sēvērșitā asupra colorīi roșii și verđi, așa darā prin o raționare.

Ne abatemă puțină dela Wundt, când dicem, că *tota* judecățile sînt acte intelectuale ce dătorescū raționării existența lor.

Contra principiului enunțatū de Wundt, că *tota* gândire consistă în operația raționării, face Drobisch următorea obiecțiune*): „În casulū acesta orî-ce împreunare de note (Zusammenfassung von Merkmalen) în unitatea unei noțiunii ar trebui să se numescă raționare. Totū ce simțesce, se mișcă se nutresce etc. este unū animalū. Împreunarea notelor simțire, mișcare, nutrire etc., în unitatea noțiunei animalū, se pōte ōre să fiă acēsta o raționare? Dar împreunarea lucrurilor felurite într'o unitate este noțiunea nōstră generală despre gândire, cătră care judecarea orî raționarea staū numai în raportulū, în care staū speciile cătră genū“.

Găsimū în exemplulū citatū de Drobisch, o reproducere după memoriă a unorū note din noțiunea animalū, precum s'au formatū ele la timpulū lorū ca conținutū clarū și cărorali se dă acuma numele de animalū, pentru a le însemna mai scurtū. Dacă ni se va cere să privimū în propoziția citată unū actū de gândire, vomū avē înainte de tōte să examinămū cu deameruntulū ceea-ce se exprimă prin ea.

Respunđendū subiectulū „Totū ce simțesce, se mișcă, se nutresce, etc.“ noțiunea „animalū“ e deja gândită. Acum vine predicatulū „animalū“ și gāndesce același conținutū încă odată, punēndulū în fața subiectului în formă mai scurtă. Judecata nu indică așa dară nici o gândire intensivă sēu formătore de conținutū. Ea va trebui se însemne o gândire extensivă, formătore de sferă precum o și însēmnă în faptă. Ea ne descoperă, că tōte individele, la cari s'a găsitū prin descriere notele simțire, mișcare, nutrire etc. trebuie să aparțină una la alta, adecă la sfera stăpānită de noțiunea (genulū) animalū. O asemenea împreunare formătore de sferă amū dobānditū și noi în judecata complicătore: „Ceea-ce are patru

*) Veđi Zeitschrift für exakte Philosophie. Tom. IV pag. 338.

laturi, dintre cari cele opuse sînt paralele, aparține laolaltă, adecă este un Paralelogram“. Am demonstrat la locul său, că această judecată e rezultatul unei raționări formătoare de sferă și credem, că este de prisos să repetăm demonstrarea și asupra exemplului din istoria naturală citat de Drobisch. Lucrurile felurite din subiect, cari se împreună prin predicat în sfera noțiunii animală, nu sînt notele simțire, mișcare, nutrire etc., căci aceste note sînt numai atribute și au rolul criteriilor, pentru ca să fie dată puțința de a nimeri alegerea individelor, care vin a fi împreunate în sferă. Adevăratul subiect sînt individele cuprinse în cuvintele: „Totu ce“. Despre ele se afirmă în predicat conținutul animal — conținut de mai nainte format, căci altfel n'ar putea să figureze în judecată și ca atribut al subiectului — dîcem că se afirmă numai cu scopul de a indica sfera, în care individele vin a fi înduse.

Afară de acestea împreunarea lucrurilor felurite într'o unitate nu este terminul general pentru operația gândirii, cătră care, după cum afirmă Drobisch, judecarea și raționarea ar sta în raportul speciilor cătră gen. Adevărul e chiar contrariul acestei afirmațiuni. Nu numai împreunarea felurimilor într'o unitate noțională, ci totu atîtu de bine și deschilinirea acestei unități de gândire în felurim de gândire, adecă și una și alta sînt expresiuni speciale ale fapticei noastre noțiuni supreme despre gândire, numescă se ea, nu împörtă, gândire raționătoare, judecătoare ori formătoare de noțiuni. Asămănarea ca și deosebirea sînt speciile cardinale ale raționării.

Reasumându rezultatele cercetărilor de până aci ni se va învedera următorul raport al formelor elementare ale gândirii.

Raționamentul, judecata și noțiunea se condiționează împreună. Raționarea e o condițiune a formării judecăților, întocmai precum judecata e indispensabilă la formarea noțiunilor și precum noțiuni formate sînt condițiunile de

existență ale orî cărui raționament. Nici o judecată fără raționare, nici o noțiune fără judecată și earăși nici o raționare fără noțiunii. Acestu cercu încheiatu de acte de gândire scôr, succesivü productele sale din fondulü întunecatü alü sensu-țiunilorü în vîrtutea acțiunii reciproce între afecțiunile externe și massele reproduse. Raționamentulü nu este unü faptü psihicü, ce s'ar nasce mai târziu decâtü altele în cursulü evoluțiunilorü gândirii. Ca tôte actele psihice elü devine obiectü alü perceperei interne abia într'unü stadiü mai înaintatü de evoluțiune spirituală. Stadiulü acesta mai înaintatü pôte să fiă mai timpuriü, mai târziu orî chiar să nu se ivescă nici odată în viața unui individü, după cum s'aü pututü pregăti prin instrucțiune condițiile reflecțiunei. Deosebirea între raționare, judecare și formare de noțiunii e numai sciintifică, căci în experiința nōstră internă nu găsimü de faptü nici unü motivü, care ne-arü puté determina să considerămü aceste acte ca urmändü în timpü unulü după altulü, precum cuprinde Dörpfeld judecarea și formarea de noțiunii. În momentulü în care noțiunii existente s'aü reprodusü la unü îndemnü din afară seü dinlăuntru și s'aü întocmitü în consciința astfelü, ca raționarea să se pōtă sevârși, adecă să se pōtă forma o judecată, în același momentü e sevērșită și o nouă formațiune noțională. Noțiunea e în același timpü terminată până la acēstă nouă formațiune. Nu există decâtü unü singurü actü de gândire, ca specie deosebită, care dă existența tuturorü productelorü gândirii; elü se pōte numi raționare, judecare orî formare de noțiunii, după cum acțiunea reciprocă între ideï vine a se privi ca procesü în curgere (raționare), ca procesü sevērșitü (judecată) seü în fine ca memorialü scurtü alü procesulü sevērșitü (noțiune).

Decumva explicarea gândirii se va fi putëndü găsi în legile de asociare și reproducere ale ideilorü — și acēsta se și pōte, credemü, în modü perfectü — e sigurü că nu se va puté vorbi despre judecată orî noțiune cu excluderea raționării, atribuindü acesteia din urmă rolulü secundarü de a întemeia

și ea adevărurile, dar nu a fi genuina loră urzitóre. Raționarea ca și judecarea oră formarea de noțiună nu este dar o anumită specie de gândire, ci singurulă, supremulă și întregulă actă de gândire.

Formulămă tesa năstră în cuvintele: „*Nu există ună singurulă productă de inteligență, fiă oră câtă de primitivă și fără veste, scău oră câtă de logică și din adinsă, care să nu datorască raționării existența lui în consciință*“.

Credemă că tractatulă de față va puté să contribue și din partea sa la o organizare mai temeinică a Psihologiei empirice în cestiunea raportului acteloră intelectului între ele și față cu legile despre mecanica ideiloră. Cestiunea ni se pare de importanță, mai vîrtosă când e vorba de o explicare înțelésă și câtă se pôte mai exactă a fenomenului *apercepțiunei*. De importanță este ea în deosebă pentru bărbații de școlă, a căroră ocupație dălnică reclamă o clară pătrundere nu numai a scopuriloră, ci și a mijlóceloră de instrucțiune, dacă lucrarea loră va voi să merite atributulă de artistică. A vorbi despre apercipiune mai cu deamăruntulă, fiă obiectulă unei încercări mai târđii.

Stefană Velovană.

LITERATURĂ POPORALĂ.

Doine.

De-ară sci Dómne cineva
Ce amă la inima mea
Ară sta 'n locă și s'ară mira
Cum de trăescă eă așa.
Ară sta 'n locă și-ară socoti:
Dómne, cum mai potă trăi
Pre pămëntă cu ómenă.

De ară sci Dómne cineva
Cumă-ă la inima mea
Multă ară sta și s'ară mira
Că cum trăescă cu dënăsa?

Săracă inima mea
Multă trăiesci în voiă rea:
Arde inimuța 'n mine,
Las'ardă că n'amă pe nime!

Oltuțule apă lină
 Cin' bea din ea se 'nstrăină,
 Că eu numai te-amă gustatū,
 Și tare m'amă străinatū.
 Amă beutū numai odată
 Și-amă lăsatū mamă și tată,
 Amă beutū de două-orī
 Și-amă lăsatū frați și surorī,

Păreuțu cu apă rece
 Dare-arū Dumnețu să sece
 Să remână numai molū
 Cum amă remasū eū cu dorū,
 Să rămână numai prundū
 Cum amă remasū eū cu gândū.

Cucule câne vicleanū
 Ți-amă plătitū să-mī cântī unū anū;
 Nu mi-ai cântatū nici de-unū banū.

Cucule, pasere blândă
 Du-te pe dealurī și cântă
 Pe cine-ī avē mânia
 Blastămă-lū străinū să fiă;
 Că străinu-ī totū străinū,
 De i-ai face apa vinū,
 Totū nu-ī faci voia deplinū;
 De i-ai face apa bere
 Totū nu-ī faci p'alui plăcere.

Cine n'are dorū în lume
 Să vie la mine-anume
 C'am unū dorū
 Ca și-unū isvorū
 Și le-oiū vinde tuturorū,
 Că mi-oiū pune șatra 'n pōrtă
 Și-oiū vinde la lumea tōtă.
 Și mi-oiū pune șatra 'n pragū

Și-oiū vinde la dorū cu dragū,
 N'oiū cota pe ce Poiū da
 Numai câtū Poiū lăpăda.

Câte rele vinū din valē
 Tōte la mine-și facū cale
 Par'că io-sū celū gazdă mare,
 Câte rele vinū din josū
 De tōte amū eū folosū,
 Câte rele-aduce locu,
 La min' vinū ardă-le focu.
 Câte rele-aduce țera
 La min' vinū, ardă le para,
 Câte rele-sū pre pământū
 Tōte m'aū mâncatū pe rēndū.
 Câte-sū rele și nu-sū bun,
 Tōte m'aū bătutū în lumē.
 De m'arū fi bătutū odată
 De atuncea m'arū fi gătată.
 Câtă lume-ī pentru mine
 Ard'o foculū până mâne,
 Câtă lume-ī pe-a mea sēmă
 Ard'o foculū până 'n séră.

Cânt' o păsērică 'n gruiū,
 Supēratū ca mine nu-ī
 Fără puiulū cuculū
 Cândū 'lū lasă mama lui
 Mititelū și ne'mpēnatū
 Și prin lume 'nstrăinatū.

Cântă puiulū cuculū
 Din mijloculū codrului,
 Așa cântă de frumosū
 Frunța 'n codru cade josū,
 Așa cântă de cu jele
 Frunța 'n codru tōtă piere,
 Așa cântă de cu glasū
 Frunță 'n codru n'o rēmasū.

I. Popū Reteganulū.

PARTEA OFICIALĂ.

Nr. 276/1890.

Procesul verbal

al comitetului Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român, luat în ședința dela 30 Octombrie n. 1890.

Președinte: G. Barițiu. Membrii prezenți: Dr. Il. Pușcariu vice-preș., Elia Măcellariu, Ioan Popescu, Z. Boiu, I. St. Șuluțiu, P. Cosma, I. Hannia, I. Crețu, N. Frateșiu, Leontin Simonescu, I. G. Popu, N. Toganu, bibliotecar.

Secretar: Dr. I. Crișianu.

Nr. 133. Secretarul II. raportază asupra petițiilor, cari au intrat la comitetul Asociațiunii în urma concursului de sub Nr. 134/1890, pentru conferirea stipendiului de 40 fl. la an din fundațiunea „Radu M. Riurénu” merit pentru studenți de gimnasiu. Petiții au intrat cu totul 8, dintre cari una după termenul fixat. Dintre petițiile înrate numai 3 au fost instruite întru toate în conformitate cu stipulațiunile din concurs. În vederea celor expuse precum și a sporiului eminent în studii și a stării materiale,

— Stipendiul de fl. 40 v. a. pe an din fundațiunea „Radu M. Riurénu” să votăză tinărului George Văteșanu din Zoltanu, student de clasa a VIII la gimnasiul român din Brașov.

Nr. 134. Direcțiunea despărțământului X (Cluj) subșterne prin hârtia de sub Nr. 15 protocolul adunării generale a despărțământului, ținute în Agireșu în 30 Augustu a. c. dimpreună cu suma de 115 fl. v. a. intrată din taxe de pe la membrii, făcându observațiile sale la proiectul de o nouă arondare a despărțământelor.

Din protocolul subșternut se vede:

a) că s'a înscris de membru fundator Ioan Mărtin, notar în Fildu, solvind acum 50 fl. și obligându-se a solvi restul de 150 fl. în decursul unui an;

b) că afară de cei 50 fl. a intrat din taxele restante suma de 65 fl. eară dela membri ajutători 2 fl. v. a., care sumă din urmă se reține la subcomitet pentru acoperirea trebuințelor despărțământului;

e) că s'a censurată rațiociniul cassarului, din care se vede, că despărțământul dispune de o avere în bani de fl. 130.67 și anuma:
Starea cassei proprie a despărțământului fl. 19.08.

Starea fondului de premiată fl. 12.74

Starea fondului școlii normale române din Mociu fl. 98.85;

d) că aflându-se socotelele în ordine s'a dată absolutorulul cassarului și subcomitetului;

e) că reconstituindu-se subcomitetul s'a alesi: directorul d-ni Dr. Greg. Silași, secretar d-l B. Podóbă, ear membrii în comitetul d-ni Leont. Popu, Iuliu Coroianu, Emericu Popu, Ioanu Laslo și Tului Roșescu. (Ex. Nr. 204/1890).

— Se constată, că primirea sumei de 115 fl intrată din parte dela membri din despărțământul Clujului s'a cuitată pe cale pr-sidială, ear banii s'a administrat la cassa Asociațiunii spre a fi contați în favorul respectivilor membri. În ce priveste declu-rarea de membru fundator al Asociațiunii a d-lui Ioanu Mărtin, notar în Fildu, afacerea e resolută prin concludul acestui comitetu de dto. 24 Septembrie a. c. Nr. prot. 109. Reconstituirea subco-mitetului pe unu nou periodu se ia cu aprobare la cunoscintă. Reținerea pentru trebuințele despărțământului a sumei de 2 l. intrată dela membri ajutător, servesce spre sciintă cu aceea, cu să i se arete acestui comitetu pe viitoru și scopul, pentru care se rețin asemenea sume.

Examinarea rațiociniului precum și darea absolutorului pentru cassarul și subcomitetul despărțământului servescu spre sciintă cu aceea, că avendu-se în vedere, că, conformu §-lui 17 lit. a. diu regulamentul din 1869, taxele și contribuirile de totu soiulu, astfel și taxele și ofertele benevole dela membri ajutător, colectate în despărțăminte, au a se face pe sēma fondului Asociațiunii și au a se trimite în totă luna la comitetul centralu, până la suma recla-mată de trebuințele despărțămintelor, pe care are să o defigă co-mitetul centralu în conțelegere cu subcomitețele, conformu § 27 din susnumitul regulamentu, despărțământul Clujului să fiă în-cunoscintat, că elu în virtutea normelor existente nu pōte nici întemeea și nici alimenta fonduri deosebite de fondul Asociațiunii; că numitul despărțământu va avē în urmare să subșternă banil. car, conformu rațiociniului cassariului sēu, compun diferitele sale fonduri, acestui comitetu spre administrare eventualu spre adau-gere la fondul Asociațiunii, reținendū numai suma reclamată în înțelesul §-lui 27 din regulamentu de trebuințele despărțământului.

Nr. 135. Societatea „Transilvania“ din București prin hârtia de dto. 17 Septembrie a. c. Nr. 18 a transpusă acestui comitetu suma de 200 fl. ce se cuvine pe intervalul dela 1 Octombrie a. c. până la 1 Aprilie 1891 exclusive pentru elevii meseriași susținuți de dânsa, cerându să i se răspundă de primire și să i se trimită lista elevilor, cari actualminte se află la diferitele meserii. (Ex. Nr. 252/1890).

— Spre știință cu aceea, că suma de 200 fl. s'a transpusă la cassa Asociațiunii spre contare, ear cererii societății „Transilvania“, relative la cuitarea primirii banilor precum și la subșternerea unei liste a elevilor aflați actualminte la diferitele meserii, s'a satisfăcută pe cale presidială.

Nr. 136. Cassarul Asociațiunii, dlă G. Candrea, prin hârtia de dto. 7 Octombrie a. c. prezintă actele învățacelui Florentin Corchișu, stipendiatu pentru perfecționarea într'o măestrie de lemărie mai dezvoltată, din care se vede, că numitulu tineru s'a aflatu în învățatură la timplarul-sculptoru Samsonu Palade din Câmpeni, lucrându cu succesu bun. Domnul cassaru arată mai departe, că de prezentu numitulu învățacelu se află la școla de sculptură de stată din Săcele și cere să i se asigneze spre solvire ajutorulu de 100 fl. votatu cu hotărirea de dto 4 Februarie a. c, Nr. 26. (Ex. Nr. 256/1890).

— Actele subșternute servescă spre știință. Asignarea la cassa Asociațiunii a ajutorulu de fl. 100, votată tinerulu Florentin Corchișu, se va face numai după ce acestu tineru va fi doveditu, că e înscrisu la școla de sculptură din Săcele și că urmază cu succesu cursulu numitei școle.

Nr. 137. Cassarul despărțemântulu Făgărașu, dlă Nicolau Cosgarea, prin hârtia de dto. 7 Octombrie a. c. arată, că la numitulu despărțementu a încursu din taxe de pe la membri pro 1890 suma de 26 fl. ear ca ajutoru suma de 5 fl., care din urmă se reține pentru trebuințele despărțemântulu, ear suma de 26 fl. se subșterne acestui comitetu spre a se conta în favorulu respectiviloru membri. (Ex. Nr. 259/1890).

— Spre știință. Se cuitază primirea sumei de 26 fl. cu aceea, că banii s'au transpusă la cassa Asociațiunii spre contare. Reținerea pentru trebuințele despărțemântulu a sumei de 5 fl., intrată ca ajutoru, se ia cu aprobare la cunoscință cu aceea, ca subcomitetulu din cestiune să arete aici la timpul seă *anume* trebuințele, pentru cari s'a reținutu.

Nr. 138. Președintele Asociațiunii prin hârtia sa de dto.: 27 Octomvrie a. c. arată, că d-lă Ludovică Simonă, mare-proprietară în Sângeorgiulă de câmpă, a transpusă cu datulă 14 Octomvre a. c. la mâna D-sale suma de 100 fl. cu scopă de a se procura două mașini de cusută: una pe sēma internatuluiă împreunată cu școlă, Asociațiunii și alta pe sēma școlēi de fete din Blajă. (Ex. Nr. 262 și 271/1890).

— Cele raportate de președintele se iaă cu plăcere la cunoscință. D-lă Ludovică Simonă să i se mulțămescă pentru marinosulă dară, ce l-a făcută școlēi Asociațiunii, arētându-se, că voința d-sale a fostă intocma împlinită.

Nr. 139. Rugarea de dto. 16 Octomvrie a. c. a elevei de clasă a III-a a școlēi civile de fete a Asociațiunii, Paraschiva Roșca, pentru a i se erta și pe anulă școlară curentă didactrulă (Ex. Nr. 265/1890),

— Avēndă în vedere lipsa de mijlăce în deobște cunoscută a numitei eleve, se încuviințeză.

Nr. 140. Direcțiunea despărțēmētuluiă Brașovă prin hârtia de dto. 6 Octomvrie a. c. Nr. 622 subșterne spre revisuire două procese verbale ale subcomitetuluiă din 7 Augustă și din 26 Sept. a. c. dimpreună cu raportulă despre mișcarea cassei despărțēmētuluiă până la 3 Octomvrie a. c. precum și suma de 65 fl. taxe intrate dela 13 membri din despărțēmētă.

Din procesulă verbală din 7 Augustă a. c. se vede:

a) că membrulă B. Baiulescu a declarată, că împregiurările nulă eartă să funcționeze mai departe în subcomitetă, ceea-ce se va aduce la cunoscința adunării generale a despărțēmētuluiă;

b) că relativă la restanțierii cu taxele pro 1888 și 1889 s'a însărcinată cassarulă despărțēmētuluiă să cerce a încassa ceea-ce va fi cu puțință, ca astfelă să se constate, cari sântă membri ai Asociațiunii;

c) că la propunerea membruluiă A. Bârsană s'a fixată ca teme pentru cele 2 premii de câte 10 fl. votate de adunarea generală a despărțēmētuluiă din 27 Decemvrie 1889 și aprobate de comitetulă centrală:

1. Causele decădinței economiei de vite la Româniă din Săcele și mijlăcele, prin cari s'ară putē ridica din nou acestă ramă de economă;

2. Cum s'ară putē desvolta și perfecționa industria de casă la Româniă din Săcele?

Cu publicarea acestor teme a fost înșărcinată propunătorul;
 d) adunarea generală proximală se va ține în comuna Turcheșul Săcelelor.

Din procesul verbal din 26 Septembrie a. c. se vede:

a) că prin cassarul despărțământului, A. Vlaicu, s'au încasat delă 10 membri ordinari din despărțământul taxele pro 1889 și delă anulul taxa pro 1890 în suma totală de 55 fl. Dintre membrii petrecuți în lista cassarului a reposat T. Blebea, ear G. Moianu, A. Onaciu și N. Seniua s'au îndepărtat din despărțământ. Dni Dr. G. Bajulescu și I. Stinghe au renunțat a mai fi membri ai Asociațiunii. În fine membrii Dr. I. Mețianu și S. Ianculescu aparțin după noua arondare altui despărțământ;

b) că cu tipăritul cuitanțelor pentru membrii sa spesat suma de 2 fl. 50 cr. ear servitorului i s'a dat o remunerațiune de 4 fl.

c) că comitetul central este rugat a dispune să se trimită foia „Transilvania“ membrilor, cari au solvit taxele în regulă;

d) că s'au luat dispozițiunile preliminară pentru ținerea proximei adunări generale a despărțământului;

Din raportul cassarului despre mișcarea casei se vede că dni O. Sorescu, N. Străvoiu, I. Stinghe jun. și I. Maximu au refusat a solvi taxele restante pro 1888 și 1889 ear dni D. Muntenu, V. Voina, N. P. Petrescu, I. Pușcariu, G. B. Popu și N. Ciurcu au refusat a solvi taxele restante pe anulul 1889 din motivul, că nu li s'arū fi trimisū foia „Transilvania“ (Ex. Nr. 267/1890).

— Se adeverece primirea sumei de 65 fl., care sumă s'a transpus la cassa Asociațiunii spre a se conta în favorul membrilor respectiv. Cuprinsul proceselor verbale din 7 Augustu și 26 Septembrie a. c. servesc spre sciință cu aceea, că în ceea-ce privesce trimiterea organului Asociațiunii membrilor, cari sūnt în regulă cu taxele prescrise, s'au dispus cele trebuinciose.

În ce privesce raportul cassarului relativ la refuzarea din partea mai multor membri de a plăti taxele restante, din motivul, că nu li s'a trimisū foia, comitetul ia acestu lucru cu regretu la cunoștință. Pe basa concluseror anterioare foia se trimite în anulul nou numai acelor membri, cari până la finea lui Decembrie au solvit taxa de membru pentru anulul expirat.

Nr. 141. Direcțiunea delă școla civilă de fete cu internatū a Asociațiunii prin hârtia de dto. 18 Octombrie a. c. Nr. 26 subșterne spre revisuire procesul verbal al corpului didactic din conferința delă 15 Octombrie a. c. (Ex. Nr. 269/1890).

— Cuprinsul procesului verbal subternut se ia spre sciință afară a) de punctul 14, care tractează despre executarea concludului acestui comitet de dto. 24 Iulie a. c. Nr. prot. 72 privitor la guvernanta Gerick, care afacere nu cade în competența conferinței corpului didactic. În legătură se solicită directora internatului ca să raporteze în scris acestui comitet cu provocare la numitul conclud.

Opiniunea separată a unuia dintre membrii conferinței se lasă ca să o rezolve presidiul.

b) afară de concludul dela punctul 17 relativ la cumpărarea unei colecțiuni de lepidoptere, oferite de dl. Robert Thomas, angajat în pens., care conclud nu se poate aproba, de orec numita colecțiune e mai mult potrivită pentru întemeierea cu timpul a unui muzeu, decât a servi scopurile didactice ale școlilor de categoria școlii Asociațiunii.

Nr. 142. Hârtia de dto. 15 Octomvrie a. c. a dlui Dr. P. Șpanu, învățător la școla Asociațiunii, în care face, între altele, declarări relativ la depunerea examenului prescrist de cualificațiune și la urcarea salariului (Ex. Nr. 272/1890),

— Se transpune comisiunii exmise din sînul comitetului cu datul 24 Septemvrie a. c. sub Nr. prot. 128 spre opinare.

Nr. 143. Veneratul consistoriu arhidiecesan gr. ort. din Sibiu, prin hârtia sa de dto. 29 Septemvrie a. c. Nr. 5920, voindu a afla starea adevărată a fundațiunii „Ioan Oltenu“, care privesce și școla confesională gr. or. din Cojocna, recercă pe acest comitet a-i da în acastă privință deslușirile autentice, posibil a-i comunica o copiă a testamentului lăsat de fundator. (Ex. Nr. 270/1890).

— Să se comunice Veneratului Consistoriu arhidiecesan gr. or. din Sibiu conformu recercării o copiă legalisată a testamentului lăsat de fericitul Ioan Oltenu, dându-i-se în legătură și deslușirile de lipsă relativ la starea adevărată a fundațiunii de sub întrebare.

Sibiu, d. u. s.

George Barițiu m. p.,
președinte.

Dr. I. Crișianu m. p.,
secretar II.

Verificarea acestui proces verbal se concrede d-lor: E. Măcellarū, Ios. St. Șuluțu, I. Crețu.

S'a cetit și verificat. Sibiu în 3 Novembre 1890.

Ios. St. Șuluțu m. p.

Ioan Crețu m. p.

E. Măcellarū m. p.